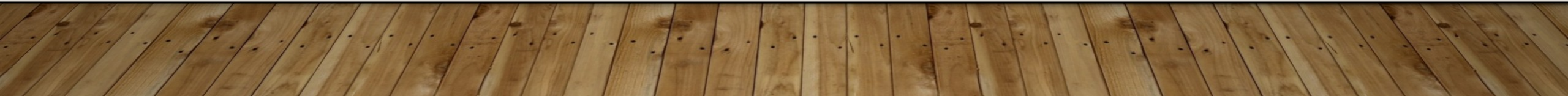


AMORIJSKÁ DYNASTIE OBNOVA IKONOKLASMU

CHRISTIANIZACE SLOVANŮ



LEON V. (813-820)

- Po smrti Stavrakia, syna zemřelého Nikefora, na krátkou dobu vládl Michael I (811-813) Během jeho krátké a neslavné vlády získali velký vliv mniši kláštera Studios (Theodoros)
- Kvůli jeho neschopnosti odrazit bulharskou hrozbu byl sesazen armádou a novým císařem byl prohlášen Leon V.
- Leon v roce 803 patřil se svými vojenskými druhy Michaelem z Amorionu a Tomáše nazývaným Slovan mezi účastníky vzpoury proti císaři Nikeforovi., které mělo vynést na trůn vojenského velitele Bardana Turka. Když byl korunován ho stále doprovázel jeho přítel Michael, který byl povýšen do stejné jako Tomáš Slovan.
- Leon V. nechal zpevnit konstantinopolské hradby, a zabránil tak ataku Bulharů. Chán Krum se nedostal dále než na předměstí a v r. 814 nečekaně zemřel.
- Roku 817 Leon V. uzavřel mír s Bulhary. Vnitřní nepokoje v arabském chálífátu vedly k mírovému stavu také na východní byzantské hranici.

OBNOVA IKONOKLASMU

- V době ohrožení Konstantinopole Bulhary v roce 813 vtrhli zastánci obrazoborectví do chrámu Svatých Apoštolů, prorazili otvor do hrobky ikonoklastického císaře Konstantina V. a vyzývali ho, aby přišel zachránit Byzanc.
- Leon V. ospravedlňoval touto příhodou návrat k obrazoborectví, který vyhlásil roku 815 na synodě, konané v chrámu Hagia Sofia. Uctívání ikon, ikonodulie, bylo opět prohlášeno za modloslužebnictví. Z rozhodnutí císaře byly obrazy svatých opět odstraněny z chrámů.
- Leon V. napodobil ve své obrazoborecké politice slavné císaře ze syrské dynastie. Domníval, že tak získá podporu vojska, což mu umožní zvítězit nad Bulhary.
- Hlavní ikonodulští představitelé, kteří se odmítli podrobit nové státní politice, začali být pronásledováni. Nejčastějším trestem bylo zbičování a poslání do vyhnanství. To postihlo především mnichy z kláštera Studios, kteří pevně setrvali na svém přesvědčení a odmítali zasahování císaře a světské moci do záležitosti církevních a věroučných.
- Odstoupit ze svého úřadu musel také patriarcha Nikeforos, kterého nahradil Theodotos Kassiteras a pak Ioannes Grammatikos.

NASTOLENÍ MICHAELA AMORIJSKÉHO (820-829)

- r. 820 se Leonovi doneslo, že Michael Amorijský usiluje o jeho svržení, proto ho dal proto uvěznit, ale pak kvůli nátlaku jeho manželky Theodosie však propustil.
- Na Boží hod byl Leon V. spiklenci zavražděn v palácové kapli, kde zpíval vánoční liturgii. Poté jeho vrahové osvobodili Michaela, okamžitě ho prohlásili císařem a nechali korunovat.
- Čtyři Leonovi synové byli posláni do vyhnanství na ostrov Prinkipo, kdy byli vykastrováni a přinuceni vstoupit do kláštera.
- **Michael II.**, zvaný Psellos („Koktavý“) nebo „Amorijský“, poté co byl ustaven císařem, se proti němu vzbouřil v Malé Asii jeho někdejší přítel Tomáš zvaný Slovan, což vedlo k vleklé a krvavé občanské válce v letech 822–824.
- Přes své sympatie k obrazoborectví, se snažil uklidnit ikonoduly. Způsobil však hněv kléru, když uzavřel druhé manželství s Eufrosyne, dcerou Konstantina VI., což nebylo ortodoxními kruhy tolerováno, obzvláště ne u císaře.

POVSTÁNÍ TOMÁŠE SLOVANA

- Pocházel z rodiny Slovanů usídlených v Malé Asii (odtud také jeho přízvisko). r. 821 byl patriarchou v Antiochii korunován (vzoro)-císařem. Chalífa Al-Ma'mún se snažil využít nestability v Byzanci a proto finančně zajišťoval Tomášovo povstání. Západní provincie podpořily Tomáše kvůli jeho ikonodulskému postoji. Příčiny popularity tohoto uzurpátora byly mnohem hlubší. Lid trpěl vysokými daněmi a nenáviděl Michaela II. pro jeho krutost a proradnost.
- roku 821 vstoupil Tomáš se svým vojskem do Malé Asie, kterou téměř celou dobyl. V prosinci se se svými 80 000 vojáky slovanského, germánského, íránského, arménského a arabského původu přeplavil do Thrákie a zahájil obléhání Konstantinopole. Došlo k několika bitvám. Na moři sice Tomáš dokázal zvítězit nad císařskou flotilou, ovšem jeho pozemní vojsko bylo na počátku roku 822 poraženo.
- Přestože Tomáš byl jednoznačně poražen, stále se nevzdával. Za této situace na něj zaútočil Michaelův spojenec, bulharský chán Omurtag, který zničil jeho vojsko v březnu 823 u Herakleie. Zbytek armády se vzdal Michaelovi.
- Tomáš uprchl s několika věrnými do Arkadiopole, kde ho Michael oblehl. Poté co ve městě došly zásoby a Michael slíbil vzbouřencům milost, vydali Tomáše císaři. Císař nechal vůdce rebelů nejprve vodit pro město a poté byl Tomáš krutě popraven.

NÁSTUP THEOFILA (829-842)

- Na rozdíl od Michaela II., patřil k vehementním odpůrcům obrazů, ikonoklasmus dosáhl za jeho vlády posledního rozkvětu. V roce 832 vydal edikt, který přísně zakazoval uctívat obrazy. Nicméně tento spor byl teritoriálně omezen jen na hlavní město a byl zřetelně protimnišsky orientován.
- Theofilos je považován za jednoho z nejschopnějších byzantských císařů. Dělal co mohl, aby dostal pod kontrolu korupci a útisk prostého lidu. Jako soudce se snažil vystupovat nestranně, ačkoliv jím vyslovené tresty nebyly vždy adekvátní vzhledem ke spáchaným činům.
- I přes válku v Asii a obrovské sumy, které Theofilos vydával na stavby, rozvoj řemesel a obchodu, byly finance říše v nejlepším pořádku, především asi díky vysoce výkonné správě, kterou disponoval. Theofilos, který byl žákem Jana Gramatika a těšil se znamenitému vzdělání, byl velkým přítelem hudby a umění.



THEOVILOVO VLÁDNUTÍ

- Nechal zesílit hradby Konstantinopole a postavil špitál, který existoval ještě v posledních letech byzantské říše. Pro zlepšení obrany říše vytvořil nová themata: *Paflagonie* a *Chaldea*, stejně jako menší jednotky *Charsianon*, *Kappadokia* a *Seleukia*.
- V době nástupu Theofila probíhaly na Sicílii další boje se Saracény, během kterých došlo k pádu Palerma v roce 831.
- Theofilos nucen napnout všechny své síly k boji s bagdáským chalífátem. Tuto válku vyvolal on sám, když nabídl azyl uprchlíkům z Persie, mezi nimiž byl jeden, který po konverzi ke křesťanství přijal jméno Theofobos a který se oženil s Theofilovou sestrou Helenou a stal se generálem.
- Byzantská armáda byla zpočátku úspěšná. V roce 837 dobyta a vypleněna města Samosata a Sozopetra, což bylo místo narození chalífy al-Mutasima.
- Pomsta Arabů byla strašlivá. Al-Mutasim shromáždil mocnou armádu, kterou porazil byzantskou armádu vedenou císařem osobně u místa jménem Dasymon, zatímco druhá arabská armáda postupovala na Amorion, místo původu amorejské dynastie. Město padlo zradou 23. září 838 do rukou al-Mutasima. 30 000 obyvatel bylo usmrceno, zbytek byl prodán do otroctví. Město samotné bylo vypáleno do základů.
- Theofilos se z této katastrofy nikdy plně nevzpamatoval. Jeho zdraví bylo oslabeno a začátkem roku 842 zemřel na úplavici ve věku 29 let.

THEODORA REGENTKOU (842-856)

- Po smrti císaře Theodora vládla jako regentka za jejích dvouletého syna Michala III. Matka též čtyř starších dcer.
- Skutečným vládcem je ji oddaný eunuch a spoluregent Theoktistos.
- Původem z Paflagonie, už během života Theofila tajně uctívala ikony.
- Zvržení ikonoklasmu již v r. 843 a pověst o Theofilovo pokání na smrtelném loži.



DRUHÉ OBNOVENÍ KULTU IKON (843)

- Dojde k tomu 11. března 843, od této doby sloužena nová liturgie, která se v ortodoxní církvi celebruje dodnes.
- Nahrazuje patriarchu Ioannise Grammatikose ikonofilským patriarchou Methodiosem a když on zemře v r. 847 ustanoví do čela církve Ignatia, jednoho ze synů císaře Michaela I., kterého Leon V. vykastroval a ostříhal jako mnicha.
- Trumf ikonofilie prezentována dodnes jako odvržení bezbožnosti a návrat ke správnému dogmatu. Sepsaní dvou seznamu: první obsahuje chválu dobrých ikonofilů X druhý odsouzení špatných ikonoklastů, nad nimiž je uvalena kletba.
- Morbidní akty jako symbolické potrestání Konstantina V. jehož ostatky byly spáleny a popel z nich rozptýlen X formou traslatio dala přenést ostatky Ireny a pohřbít je v uvolněném místě císařského mausolea.
- Kontinuita ortodoxie vyjádřena v aklamacích nazývaných eufemia a polychronia vůči Theodoře a Michaelovi III.
- Theodora podpořila obnovu figurativního umění a nově instalovala mozaiku v apsidě chrámu Agia Sofia, která nehradila původní masivní ornamentální kříž.

REGENTSKÁ VLÁDA THEODORY A THEOKTISTA

- Theodora nehodlala jít v obratu k ikonodúlii do krajních mezí - její tolerantní postoj přispěl k tomu, že tato zásadní změna proběhla vcelku bez odporu. Jedni z mála, kdo nekompromisně požadovali tvrdé potrestání obrazoborců, byli mniši kláštera Studios X nakonec studijské mnichy exkomunikováni a poslání do vyhnanství.
- Ikonodúlští mniši se sice stali vítězi věroučného sporu o uctívání obrazů, ale neprosadili církevně politický požadavek, aby císaři přestali rozhodovat o záležitostech církve.
- R. 843 dobyli Byzantinci Krétu, která však padla o rok později znovu do rukou Arabů, r. 853 získali Damiettu, strategicky velmi důležitou pevnost v ústí Nilu. Na Peloponésu byli poraženi povstalí Slované a v Malé Asii byly vedeny těžké války proti příslušníkům sekty paulikiánů.
- Počátkem 60. let utrpěla sekta při byzantské ofenzívě těžké ztráty. Mnoho paulikiánů bylo pobito, další byli masově přesídlováni do Thrákie nebo vyháněni z říše. Emír z Melitene jim povolil usadit se na jeho území a založit vlastní město Tefrike. Odsud pak podnikali výpravy proti Byzanci, kterou považovali za svého úhlavního nepřítele.
- K arabským útokům na východní hranici docházelo již jen ojediněle, neboť chálífát byl znovu rozdělen vnitřními konflikty.

STŘET MICHAELA A THEOKTISTA

- Císařovnin bratr **Bardas**, schopný učenec, avšak povahou bezcharakterní, byl Theoktistův nepřítel a s nelibostí nesl spolupráci císařovny a jejího kancléře, kterému se podařilo vyhnat Bardase z Cařihradu.
- Bardas získal náklonost Michaela u kterého dosáhl toho, že byl povolán zpět do Cařihradu. Nastal otevřený konflikt, jehož důsledkem bylo spiknutí Michaela a jeho strýce Bardase proti Theoktistovi, který byl uvržen do žaláře, kde okolo roku 855 zemřel násilnou smrtí.
- Spiknutí Bardase a Michaela, často ovlivněného nestřídmým pitím, se obrátilo proti matce Theodoře, která se v roce 856 vzdala vlády. V roce 857 ji přinutili, aby i se svými třemi dcerami vstoupila do kláštera.
- Mladý císař následně ztrpčoval život patriarchovi Ignatiovi, který byl kvůli kritice Bardova pohoršlivého způsobu života vyhnán z Cařihradu.
- Bardas nečekaně ustavil novým patriarchou učence **Fotia**, muže světského stavu. Během pouhých šesti dnů přijal Fotios veškerá církevní svěcení a na vánoce roku 858 byl vysvěcen na biskupa a ustaven patriarchou. Fotios vládním nátlakem dosáhl sesazení Ignatia a zahájil pronásledování jeho přívrženců.

ROZMACH BYZANCE

- Definitivní ukončení velkých dogmatických sporů a zároveň překonání velké společenské a duchovní krize vede k největšímu rozmachu byzantské říše, který se projevuje ve všech oblastech politického a kulturního života.
- Zároveň nový ekonomický rozmach: oživení řemeslné výroby a obchodu a rozvoj městského života.
- Vytváří se nová vrstva provinční aristokracie, která představuje jak oporu, tak i nebezpečí pro centralizovanou byrokratickou správu ale i pro samotnou císařskou moc.
- Nástup velkých učenců (Leon Matematik, patriarcha Fotios) a oživení klasické vzdělanosti
- Jedná se období tzv. prvního byzantského humanismu nebo tzv. makedonské renesance

VLÁDA MICHAELA III. (842-867)

- Roku 856 se vlády ujal Michaél III. osobně. Nebyl žádným vynikajícím státníkem, ale doba jeho panování pro Byzanc velmi příznivá, především díky schopným úředníkům: jeho strýc kaisar Bardas a patriarcha Fótios, kteří určili další směr byzantské vnitřní i zahraniční politiky.
- roku 856 pronikla byzantská vojska až k Eufratu. Michaél a Bardas vtáhli osobně do starobylé Samosaty.
- Roku 860 se před branami Konstantinopole objevili neznámí a divocí „Rhósové“.
- Roku 863 dosáhla byzantská vojska dvou rozhodujících vítězství nad Araby v Malé Asii a v Mezopotámii, a zatlačila je tak s konečnou platností do defenzívy.
- Méně úspěšná byla Byzanc v boji s Araby ve Středozeří, kde byla kousek po kousku dále dobývána Sicílie (843 padla Messina).

CHRISTIANIZACE SLOVANŮ

- Útok Rusů inspiroval patriarchu Fotia k myšlence zaměřit se na misijní práci u pohanských nepřátel říše, Rusů a především Bulharů.
- Byzanc se snažila zajistit bezpečnost hranic a šířit mocenský vliv a křesťanské misie se staly důležitou součástí diplomacie. Přijetí ortodoxie a řecké vzdělanosti vytvářelo ideologickou vazbu christianizované země na východní říši, a připravovalo tak podmínky pro její budoucí možné začlenění do církevní organizace, v jejímž čele stál konstantinopolský patriarcha.
- Bezprostředně po odražení vpádu Rusů v r. 860 bylo vysláno poselstvo do chazarské říše, se kterou Byzanc udržovala stálé kontakty, mimo jiné prostřednictvím Řeků usídlených na Krymu.
- V jeho čele stály dvě další vynikající osobnosti té doby, Konstantinos Filosof, který patřil mezi přední vzdělance z Fótiova okruhu, a jeho bratr Methodios. Jejich úkolem bylo v první řadě obnovit spojení Byzance s Chazary a orientovat ho proti Rusům.

CYRIL A METODĚJ

- Bratři pocházeli ze Soluně, z rodiny hodnostáře Byzantské říše. Ma základě jejich znalostí slovanského jazyka se soudilo, že jejich matka byla slovanského původu.
- Metoděj se původně věnoval činnosti ve státní správě. Brzy po ukončení studia práv v Byzanci byl v roce 835 jmenován správcem v byzantské provincii na řece Struma, obývané Slovy. Své povolání kolem roku 845 ukončil a uchýlil se do oblasti maloasijského Olympu do střediska řeckého mnišstva s množstvím klášterů, kde se stal mnichem.
- Konstantin po studiu na školách v Soluni vystudoval teologii, filozofii a literaturu na císařské univerzitě. Studia dokončil kolem roku 847. Theoktistos dal Konstantina vysvětit na kněze a jmenoval jej knihovníkem a archivářem patriarchy Ignatia.
- Konstantinos přijal nabízené místo profesora filozofie na univerzitě, kde předtím studoval. První jeho misie vedla do hlavního města Saracénů, Samarry. Poté se uchýlil se do stejného kláštera jako Metoděj.
- Soluňští bratři se v klášteře oddávali studiu a pravděpodobně již tady začal vznikat teoretický základ slovanského písemnictví, pro které zde získali první žáky, mezi nimiž byl i Kliment Ochridský.



CYRILOMETODĚJSKÁ MISIE

- Roku 862 se nabídla možnost vyslat misii k moravským Slovanům.
- Z hlediska mocenských zájmů Byzance nešlo o významnou záležitost a vláda jí věnovala jen okrajovou pozornost. Moravský stát zaujímal území, které nikdy dříve do římské říše nepatřilo a zdejší události neměly s Byzancí nic společného.
- kníže Rastislav (846-870), odmítnutý již dříve papežem, si přál vybudovat, nezávisle na franském episkopátu moravskou církevní organizaci v čele s arcibiskupem a podřídil ji přímo patriarchovi.
- Fótios a Michael III. však chtěli využít příležitosti, která se nabízela, a proto se rozhodli vyslat na Moravu zkušené soluňské bratry, aby zde prozkoumali půdu. Jejich působení pak významně ovlivnilo církevní poměry ve slovanském prostředí a později mělo zpětnou působnost i na samotnou Byzanc.

CHRISTIANIZACE BULHARŮ

- Mnohem větší zájem měl konstantinopolský císař na christianizaci Bulharska, který nechtěl připustit možnou církevní orientaci Bulharů na Řím.
- chán Boris I. (852-889) rozhodl, že křesťanskou víru přijme, ale aby se vyhnul nebezpečí přílišného byzantského vlivu, měli pokřtít Bulhary latinští misionáři z východofranské říše.
- Roku 863 došlo v Bulharsku k neúrodě a strádající obyvatelstvo začalo podnikat drobné kořistnické výpravy na byzantské území. Toho využil Michael III. a poté, co zvítězila jeho vojska roku 863 nad Araby, uspořádal odvetnou výpravu do Bulharska.
- Chán se chtěl vyhnout porážce, a proto souhlasil s přijetím křesťanství z Byzance. Roku 864 se nechal sám pokřtít a po svém císařském kmotru přijal jméno Michael.
- Odpor proti christianizaci projevily vyšší vrstvy bulharského obyvatelstva, které ještě nesplynuly s mnohem početnějšími Slovy. Boris jejich povstání potlačil a zlikvidoval na padesát velmožů. Tak se otevřel přístup do nejvyšších úřadů pro slovanskou aristokracii, která se poté stala vládnoucí skupinou. Boris začal užívat místo tureckého označení chán (kagan) slovanského titulu kníže. Byzantské prameny té doby chápou již Bulhary jako Slovy.

SPOR S VATIKÁNEM

- Byzantské misijní akce ve slovanském prostředí zhoršovaly již tak velmi napjaté vztahy mezi papežskou kurií a Konstantinopolí. Výchozím momentem rozsáhlého konfliktu se roku 858 stala vynucená rezignace patriarchy Ignatia a jeho nahrazení učeným laikem Fótiem
- Papež Mikuláš I. (858-867), na něhož se obrátili Ignatiovi stoupenci, prohlásil sesazení řádně posvěceného patriarchy a jeho nahrazení laikem za neplatné, proto Fótia roku 863 na lateránské synodě exkomunikoval a řádným konstantinopolským patriarchou prohlásil Ignatia.
- V tomto sporu nešlo pouze o kanonické problémy Fótiova nastolení, ale také o mocenské zájmy. Mikuláš I. Se snažil mocenského vakua po rozpadu franské říše se snažil využít k posílení autority papežství vůči světským panovníkům i v řadách církve, a to rovněž ve vztahu ke konstantinopolskému patriarchátu. Byl ochoten uznat Fótia patriarchou, ovšem pouze pod podmínkou navrácení jižní Itálie a Illyrica, na jehož území se nyní mimo jiné nacházela bulharská říše.
- Nejvýznamnější dogmatickou odchylkou latinské církve bylo užívání tzv. filioque, které vložil do nikájského vyznání víry toledský koncil v roce 589 ve snaze posílit ve sporu s ariány učení o božské podstatě Ježíše Krista. Východní církve tuto interpolaci nikdy neuznala a nyní obvinil Fótios kvůli jejímu užívání západní církve z hereze. Roku 867 uvalil na Mikuláše I. klatbu a prohlásil ho za sesazeného.
- Významnou roli hrála komu církevní bude patřit právě christianizovaná bulharská říše. Fotios se zřízením bulharského patriarchátu nepočítal a na rozdíl od Moravy nebyla v Bulharsku zavedena ani církevní slovanština. Christianizace se měla nepochybně stát prostředkem k helenizaci a kulturní asimilaci obyvatelstva s byzantskými Řeky a následně vést k politickému připoutání země k východořímské říši, čemuž se bulharští panovníci snažili po léta zabránit.
- Zklamaný kníže proto vyhnal roku 865 řecké duchovní ze země a obrátil se s žádostí o zřízení bulharského patriarchátu na Mikuláše I. Papež to samozřejmě uvítal a vyslal do Bulharska dva italské duchovní, aby tu uspořádali církevní poměry. Nicméně ani on nebyl ochoten založit v Bulharsku arcibiskupství. Boris se proto odvrátil od Říma nazpět do Konstantinopole, kde mezitím došlo k dalšímu palácovému převratu.